

Try-out-wandeling voor gasten van
vakantiepark De Lindenberg (Holten)

Steeds dieper de middeleeuwen in...

Startpunt: jaarpaal 1131
Kruising Pannenweg / Vianenweg

Probeer het eens!

Het Wereldtijdpad is een bijzondere wandelroute. Hoe bijzonder ontdek je het best door er een stukje langs te lopen. Een 'try-out-wandeling' dus. De lengte? Ongeveer 5 kilometer. Dat is het proberen waard, toch? Succes!

Dit moet je nog weten

Voor je op pad gaat nog even dit. Het gaat om een tijdpad. Als je de route volgt, loop je dus door de tijd. De nummers op de palen geven aan bij welk jaar je staat. Op de kubus is te lezen wat er in dat jaar zoal gebeurde.

Natuurlijk hoef je niet bij elk jaar stil te staan. Ook hoef je niet alles te lezen. Deze beschrijving helpt je een keus te maken uit al die jaren en gebeurtenissen.

Je begint bij paal 1131. Loop vanaf de hoofdingang van De Lindenberg naar rechts (Pannenweg). De eerst volgende kruising is het startpunt, herkenbaar aan de blauwe startvlag. Daar ga je naar links en loop je steeds dieper de tijd in naar het jaar 1000.

Gebruiksaanwijzing

- Getallen verwijzen naar de jaartallen op de paaltjes.
- Letters verwijzen naar de zijde van de informatiekubus: R = gebeurtenissen uit de regio;

N = Nederland; E = Europa; W = overige werelddelen.

Bewegwijzering

Wit-paarse bordjes geven de looprichting aan. De bordjes zijn vaak bevestigd aan lantaarn- en straatnaampalen.

Podcast

Tip! Beluister voor je op pad gaat de podcast bij deze rondwandeling. Dan krijg je in het kort te horen wat er in deze periode gaande is. Dat maakt het gemakkelijker om gebeurtenissen die je onderweg tegen komt in die tijd te plaatsen. De podcast staat op de website van het Wereldtijdpad: zie de pagina van rondwandeling Borkeld. [Naar Podcast.](#)

Johan Cruyff-arena Amsterdam

Welkom in de middeleeuwen!

Een paar arena's vol

In deze tijd bestaat Nederland nog niet. Er wonen erg weinig mensen. Niet meer dan er in een paar Johan Cruyff-arena's kunnen (hoeveel ongeveer?). Even naar de supermarkt is er niet bij. De bewoners scharrelen hun kostje bij elkaar met akkerbouw, veeteelt, vissen en jagen. Wat ze kunnen missen ruilen ze tegen wat ze nodig hebben met een familie verderop. Geld speelt geen rol.

Slavenbestaan

Hun land is eigendom van de landheer, een grootgrondbezitter. Ze moeten zijn land gratis bewerken en mogen niet zomaar weg gaan: ze zijn 'horigen' die bij het stuk grond horen en volledig overgeleverd zijn aan de grillen van hun heer. Zelfs van de opbrengst van hun eigen stukje grond moeten ze nog een deel aan die heer afstaan. Een slavenbestaan dus.

Onderdeel Duitse Rijk

Wij maken in deze tijd deel uit van het Duitse Rijk. Lotharius III is de koning, maar hij laat het dagelijks bestuur over aan de bisschop van Utrecht en enkele graven.

Je loopt nu de middeleeuwen in!

Sandrasteeg 8, Deventer

1130–R Op leeftijd

Wat is het bijzondere van dit gebouw?

Broodoven

1129–N Eten wat de pot schaft

Wat eten 'gewone' mensen in de middeleeuwen?

Vraag

Waarom staan er geen aardappels op het menu?

Karel de Goede, graaf van Vlaanderen (ca. 1080-1127)

1125–E Prijsmaatregel

De bijnaam dankt hij aan zijn aanpak van de problemen in dit jaar. Die hebben te maken met de buitengewoon strenge winter van 1124/1125. Veel arme mensen zijn dood gevoren.

Vraag

In de middeleeuwen komt regelmatig hongersnood voor o.a. door misoogsten. Je zou zeggen: dan importeer je toch voedsel vanuit het buitenland. Waarom gebeurt dat dan niet?

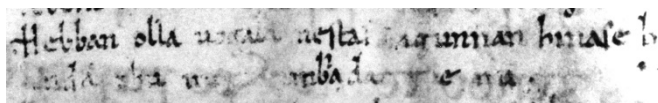
1120-R Kerk is de baas

In de middeleeuwen probeert de kerk steeds meer grip op het doen en laten van mensen te krijgen.

1110-N Altijd aan het werk

Negenhonderd jaar geleden was niemand werkeloos!

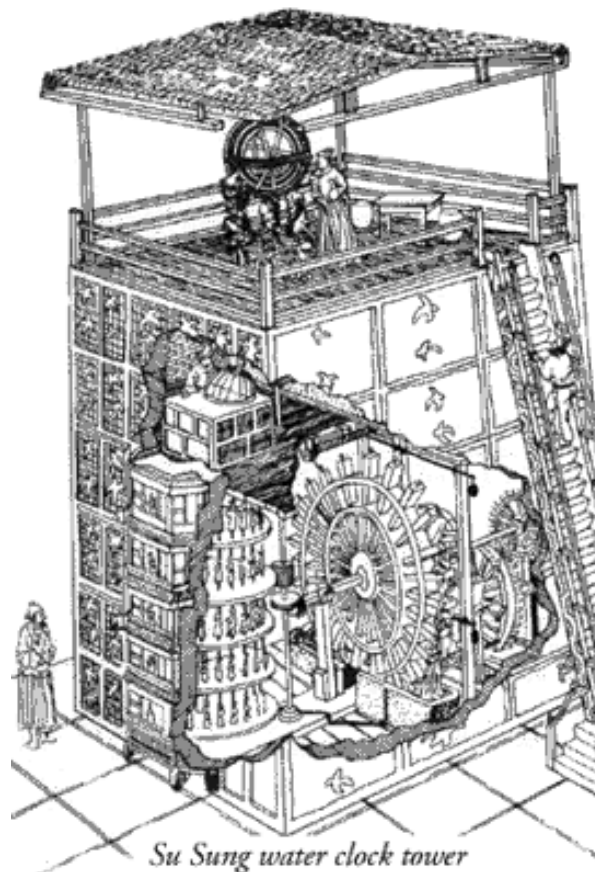

1100-N Liefdesliedje

Bekijk ook eens het filmpje achter [QR-1100](#)

Eeuwpaal Wereldtijdpad

Mensen ervaren een eeuwwisseling als iets bijzonders. Daarom hebben de eeuwpalen langs het Wereldtijdpad een aparte vorm gekregen.

De Su Sung kloktoren, meer dan 9 meter hoog, had een bronzen, uit ringen bestaande hemelglobe voor waarnemingen, een automatisch draaiende aardglobe, vijf frontpanelen met deuren, om binnen te kijken naar de poppetjes die de bellen of de gong bedienden, en om de tabellen te bekijken, die de uren of andere tijdstippen van de dag weergaven.

1090–W Een klokje voor de keizer

Het vernuft zit in de middeleeuwen vooral in het Midden-Oosten en China.

1087–E1 Goed Heiligman

Sint Nicolaas heeft echt bestaan...!

Tip: Filmpje Nicolaasbasiliek (QR-1087)

1079-N Zout

Zoutwinning kan levensbedreigend zijn!

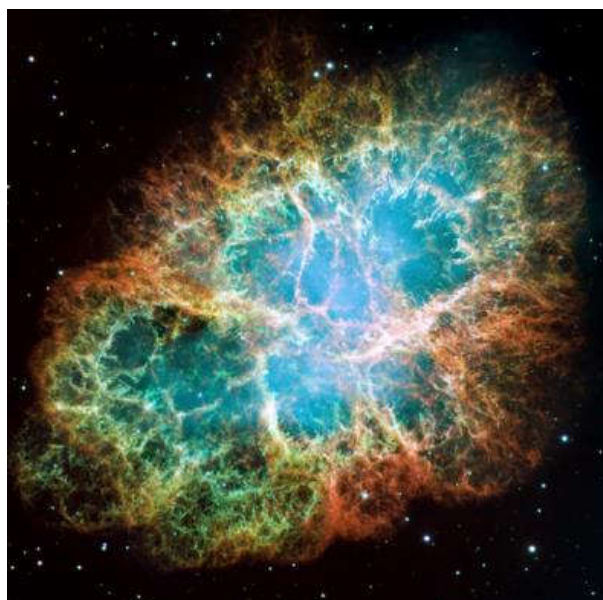

Fragment van het beroemde Tapijt van Bayeux

1066/E1 Stripverhaal

Het hele borduurwerk is 70 meter lang en 50 cm hoog, maar wat beeldt het uit?

Tip: Filmpje QR-1066

Krabnevel in sterrenbeeld de Stier

1054–W1 Super!

Op 4 juli van dit jaar ontdekken Chinese astronomen iets bijzonders dat we ook nu nog door een goede verrekijker kunnen waarnemen..

Informatiepaneel (naast 1052):

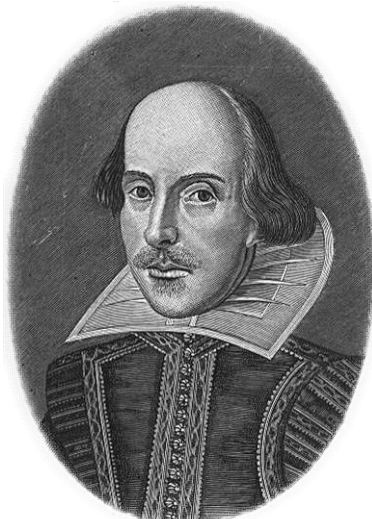
Dit is een van de veertig draaipanelen die langs het Wereldtijdpad staan. Ze vertellen elk een rijk geïllustreerd verhaal over een interessant onderwerp uit vroeger tijden. Het verhaal op dit paneel gaat over onderwijs in de middeleeuwen.

Het onderwijs in deze tijd heeft kenmerken die je met een beetje goede wil modern zou kunnen noemen. Bijvoorbeeld?

1040-E Am prosit!

Hoe oud is dit merk intussen wel niet?

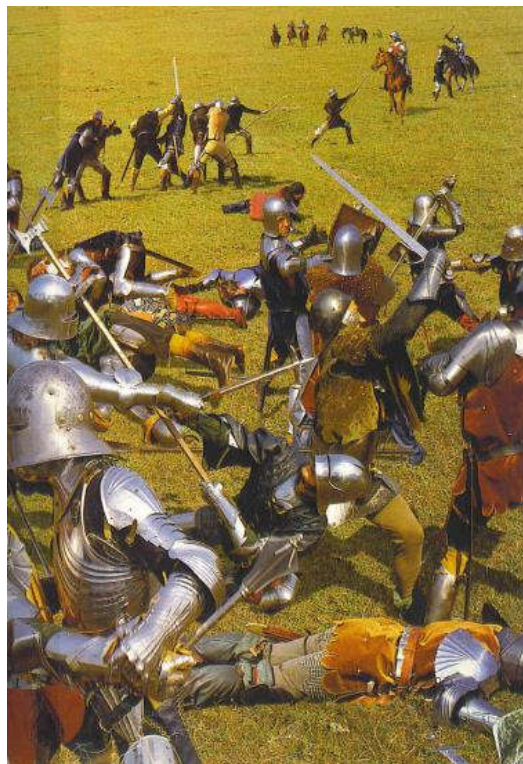
William Shakespeare (ca. 1564-1616)

1040-E William maakte jaren later een toneelstuk over de man die dit jaar koning van Schotland wordt.

1040-N Bisschop Bernold is een ambitieus man!

1034-E Vierdaagse gevechtsweek!

Eland

1025-N Jachtvergunning

Eilmer van Malmesbury

1010-E Geen hoogvlieger

Leif Eriksson

1003-W Vinland

Columbus heeft nooit geweten dat hij niet de (eerste) ontdekker van Amerika was...

Tip: QR 1003 geeft toegang tot filmpje.

Het Althing (IJslands: Alþingi) is het parlement van IJsland.
Het is het oudste nog bestaande parlement (sinds 930).

1000-E Christen bij wet

Het parlement van IJsland gaat voortvarend te werk.
Het lijkt Islamitische Staat wel.

1000-N Alle begin is moeilijk

Ook voor Amsterdam.

Tip 1: Scan QR-code 1000N en bekijk hoe Tiel er rond het jaar 1000 bij lag.

Tip 2: Hier wist in deze tijd niemand dat er aan de overkant van de oceaan mensen met een hoge beschaving leefden. Columbus had Amerika nog niet ontdekt. Het filmpje met QR-code **1000W** laat zien dat de bouwkunst in Midden-Amerika er mocht zijn.

Terug naar het startpunt

Postweg uitlopen naar vakantiepark De Lindenberg.

Einde van de rondwandeling

Antwoord bij jaar 1129

Aardappelen en tomaten komen oorspronkelijk uit Zuid-Amerika.
Dat werelddeel werd pas in 1492 ontdekt.

Als deze try-out-wandeling is bevalen...

Het Wereldtijdpad is 50 km lang, begint in Rijssen en eindigt in Holten. De route is opgeknipt in negen rondwandelingen. Het tijdpad vertelt wat er in de achterliggende 2000 jaar zoal is gebeurd.

Voor elke rondwandeling zijn themawandelingen uitgezet.
Kies op wereldtijdpad.nl een thema dat je interesseert en je komt met een verhaal thuis!

Colofon

© 2019 Stichting Wereldtijdpad

Samenstelling: Floor Looy

Projectmanagement: IKOconsult, Almelo

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De Stichting Wereldtijdpad aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor schade als gevolg van niet of onjuiste vermelding van gegevens in deze uitgave. U kunt eventuele opmerkingen schriftelijk of per mail doorgeven aan de stichting.